

วารสาร บ้าน บ้าน

ป่าชายเลน

นโยบายการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมง • การพัฒนาที่อยู่อาศัยชายฝั่ง
อาชีพและเศรษฐกิจในชายเลน • พังชุมชนและเครื่องมือประมงโดยเยาวชน
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

สารบัญ

01

จากใจบ้านบ้าน

16

การพัฒนาที่อยู่
อาศัยชายฝั่ง

36

ผังชุมชนและเครื่องมือ
ประเมินโดยเยาวชน

04

นโยบายที่เกี่ยวข้อง
กับชุมชน

24

อาชีพและเศรษฐกิจ
ในชายเลน

จากใจ บ้าน บ้าน

บ้านบ้าน วารสารที่เปิดพื้นที่พาทุกคนไปรู้จักกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบ “บ้านบ้าน” ที่เรียบง่ายแต่ไม่ธรรมดาของผู้คนในหลากหลายพื้นที่ในประเทศไทย ผ่านมิติต่างๆ ตั้งแต่ที่อยู่อาศัย อาชีพ เศรษฐกิจ ชุมชนและเยาวชนในพื้นที่

“บ้านบ้าน” เล่มนี้ขอเปิดตัวด้วยการพานักอ่านทุกท่านไปรู้จักกับวิถีชีวิตชาวเลในตำบลแหลมกลัดจังหวัดตราดที่น้อยคนจะรู้จักโดยเราจะอธิบายในสิ่งที่เชื่อมโยงกับฟ้าในพื้นที่เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพการพัฒนาที่อยู่อาศัยชายฝั่ง

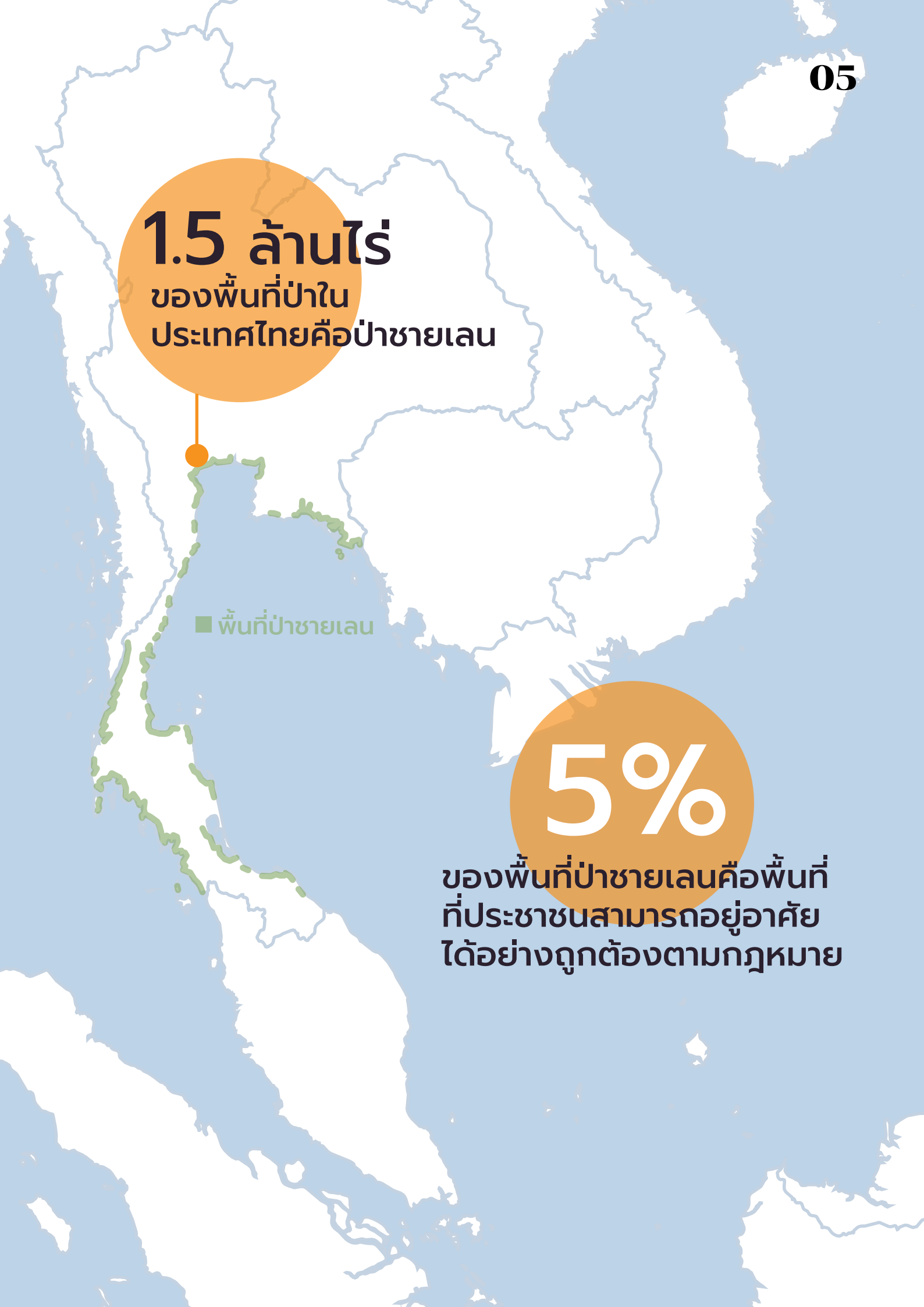
โดยเริ่มจากนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัย แผนผังภูมินิเวศและทรัพยากรต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการทำประมงแถมยังบอกเล่าผังชุมชนและเครื่องมือประกอบอาชีพโดยเด็กๆและเยาวชนในชุมชน

นโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนประมง

1.5 ล้านไร่

ของพื้นที่ป่าใน
ประเทศไทยคือป่าชายเลน

■ พื้นที่ป่าชายเลน

5%

ของพื้นที่ป่าชายเลนคือพื้นที่
ที่ประชาชนสามารถอยู่อาศัย
ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ใครคือผู้ดูแล พื้นที่ชายเลนในประเทศไทย?

01 กรมเจ้าท่า

กรมเจ้าท่า มีภารกิจเกี่ยวกับการทำกับดักดูแล การส่งเสริม การพัฒนาระบบการขนส่งทางน้ำและการ พาณิชยนาวี ให้มีการเชื่อมต่อกับระบบการขนส่งอื่น ๆ ทั้งการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า ท่าเรือ อุโมงค์เรือไทยและกิจการเกี่ยวเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็ว ทัดถึง และปลอดภัย ตลอดจนการสนับสนุนภาคการส่งออกให้มีความเข้มแข็ง โดยให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ “สิ่งล่วงล้ำลำน้ำ” จำนวน 17 ประเภท ดังนี้

(1) ท่าเทียบเรือ	(10) ปะการังเทียม
(2) สะพานปรับระดับและโป๊ะเทียบเรือ	(11) ท่อลอด
(3) สะพานข้ามแม่น้ำหรือสะพานข้ามคลอง	(12) แพลตฟอร์ม
(4) ท่าหรือสายเคเบิล	(13) เขื่อนกันทรายกันคลื่น
(5) เขื่อนกันน้ำทะเล	(14) ฝายน้ำล้น
(6) คานเรือ	(15) สะพานทางเดิน
(7) โรงสูบน้ำ	(16) อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างเพื่อใช้สำหรับวิถีชีวิตชุมชน การประกอบอาชีพในภาคเกษตรและศาสนสถาน
(8) กระชังเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	(17) สิ่งปลูกสร้างสำหรับส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ
(9) ท่าเทียบเรือทางลาดในแม่น้ำโขง	

นโยบายของกรมเจ้าท่า กับการพัฒนาที่อยู่อาศัย

ภาษีที่ดิน

ผู้ได้รับอนุญาตต้องชำระค่าตอบแทนรายปีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สิ่งปลูกสร้างนั้นตั้งอยู่ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศกำหนด เช่น บ้านพักอาศัย ตารางเมตรละ 5 บาทต่อปี ส่วนกระชังเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและสิ่งล่วงล้ำลำแม่น้ำสำหรับการประกอบอาชีพในภาคเกษตรไม่เก็บค่าตอบแทนรายปี

ขอบเขตการอยู่อาศัย

ผู้ครอบครองสิ่งล่วงล้ำลำแม่น้ำที่ปลูกสร้างก่อนวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560 เท่านั้นที่จะได้รับใบอนุญาตปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำซึ่งทำการปลูกสร้างได้เพียงภายในขอบเขตเดิมที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน โดยอ้างอิงจากภาพถ่ายทางอากาศของปีที่ปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ ไม่สามารถขยายขอบเขตเพิ่มเติมได้ภายหลัง

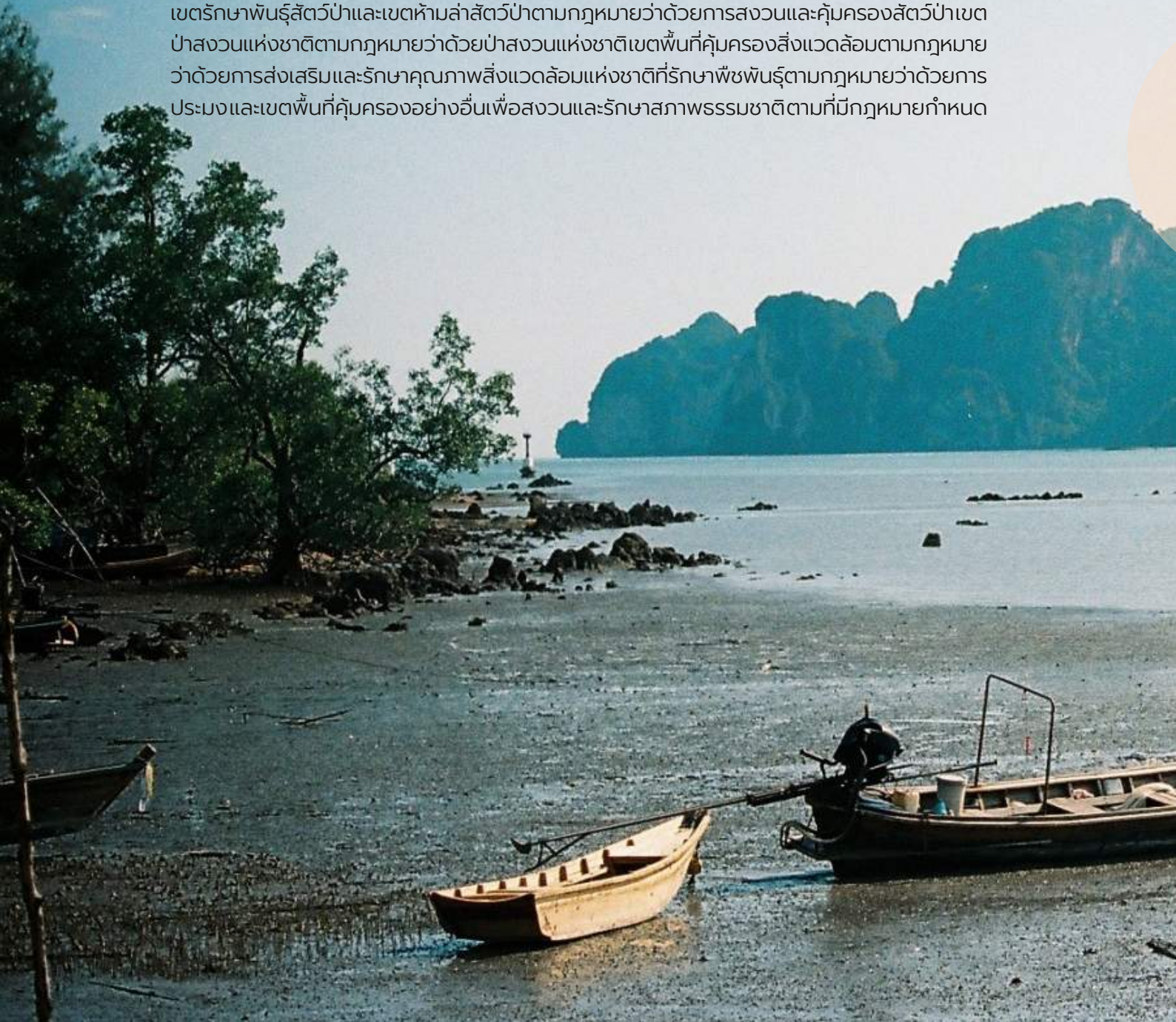
02

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือ (ทช.) มีหน้าที่ในการดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรวมถึงพื้นที่เขตอนุรักษ์ซึ่ง

“ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” หมายความว่า สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ในบริเวณทะเลและชายฝั่งรวมถึงพฤษชาติพื้นน้ำชายฝั่งคลองคูแพรกทะเลสาบและบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำ ที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลหรืออิทธิพลของน้ำทะเลเข้าถึง เช่น ป่าชายเลน ป่าชายหาด ที่ชายทะเล เกาะ ภูเขาทะเล ปะการัง ดอนหอย ปืชและสัตว์ทะเล หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ระบบนิเวศ ทางทะเลและชายฝั่ง เช่น ปะการังเทียม แนวลดแรงคลื่น และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง

“เขตอนุรักษ์” หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเขตป่าสงวนแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่รักษาพืชพันธุ์ตามกฎหมายว่าด้วยการประมงและเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด

โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้รวมงานที่เกี่ยวข้องในด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จากกรมประมง กรมป่าไม้ และกรมพัฒนาที่ดินในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาอยู่ภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.)

ซึ่งภารกิจในการอนุรักษ์ฟื้นฟูบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยเฉพาะพื้นที่ดินชายทะเล ป่าชายเลน แนวปะการัง หาดทรายและ สัตว์ทะเล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลและเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน

ในส่วนของ “ชุมชนชายฝั่ง” หมายถึง ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือเกาะได้กำหนดให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการปลูกการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตามที่อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งกำหนด

นโยบายของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กับการพัฒนาที่อยู่อาศัย

“

มีบทบาทสำคัญในการออกข้อกำหนดเชิงวัสดุในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชายฝั่ง

ใครที่มีบทบาท ต่ออาชีพประมงในประเทศไทย?

01

คณะกรรมการประมงประจำจังหวัด

คณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้แทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แทนกรมเจ้าท่า อัยการจังหวัด พาณิชยจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด นายอำเภอในเขตท้องที่ที่มีการประมง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประธานสภาเกษตรกรจังหวัด และกรรมการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งไม่เกินสามสิบคนโดยคัดเลือกมาจากผู้แทนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นในด้านการประมงทะเล ชายฝั่ง ด้านการประมงทะเลนอกชายฝั่ง ด้านการประมงน้ำจืด ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือด้านการแปรรูปสัตว์น้ำ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประมงจังหวัด มีดังต่อไปนี้

(1) รวบรวมข้อเสนอแนะและเสนอแนวทางในการส่งเสริมอาชีพการประมง การจัดการการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำขององค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น

(2) พิจารณาและเสนอแนวทางในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาการประมง หรือการจัดการการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์ในจับสัตว์น้ำในเขตพื้นที่รับผิดชอบเสนอต่อรัฐมนตรี คณะกรรมการหรืออธิบดี

(3) ออกประกาศเกี่ยวกับการห้ามจับสัตว์น้ำในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ โดยการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

นโยบายของ คณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ที่ส่งผลต่ออาชีพประมงของชุมชน

คำนิยาม

ทะเลนอกชายฝั่ง

ทะเลที่อยู่ในราชอาณาจักรที่อยู่
พ้นจากทะเลชายฝั่งจนสุดเขตเศรษฐกิจ
จำเพาะตามประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ
ของราชอาณาจักรไทยหรือสุดเขต
ไหล่ทวีปที่เป็นสิทธิอธิปไตยของราช
อาณาจักรไทยตามกฎหมายระหว่างประเทศ
สุดแต่เขตใดจะไกลกว่า

ประมงพื้นบ้าน

การทำประมงในเขตทะเล
ชายฝั่งเพื่อการยังชีพที่ใช้เรือประมงที่
มีขนาดต่ำกว่าห้าตันกรอส และมี
คุณลักษณะอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศ
กำหนด ทั้งนี้คุณลักษณะอื่นที่กำหนด
จะต้องประกอบด้วย ขนาดแรงม้าและ
ชนิดของเครื่องยนต์ จำนวนลูกเรือ
ชนิด ขนาด และจำนวนของเครื่องมือ
ด้วย

เรือประมง

ยานพาหนะทางน้ำทุกขนาดที่
ใช้หรือเจตนาจะใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์
จากทรัพยากรสัตว์น้ำในทางการค้า และ
ให้หมายความรวมถึงยานพาหนะทางน้ำ
ที่ใช้สนับสนุนเรือที่ใช้ทำการประมงหรือ
แปรรูปสัตว์น้ำแต่ไม่รวมเรือขนถ่ายสัตว์
น้ำ

ประมงพาณิชย์ขนาดเล็ก

การทำประมงโดยใช้เรือประมง
เพื่อการพาณิชย์ที่มีขนาดตั้งแต่ห้าตัน
กรอสขึ้นไปแต่ไม่เกินสิบห้าตันกรอสและ
มีคุณลักษณะอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศ
กำหนด ทั้งนี้คุณลักษณะอื่นที่กำหนดจะ
ต้องประกอบด้วยขนาดแรงม้าและชนิด
ของเครื่องยนต์ จำนวนลูกเรือ ชนิด
ขนาด และจำนวนของเครื่องมือด้วย

นโยบายของ คณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ที่ส่งผลต่ออาชีพประมงของชุมชน

(1) เรือประมงพาณิชย์ขนาดเล็กที่ได้รับอนุญาตให้ทำการประมงได้ในเขตทะเลนอกชายฝั่ง แต่ไม่เกิน 20 ไมล์ทะเลนับจากแนวชายฝั่งออกไป

(2) ห้ามมิให้ผู้ใดทำการประมงในพื้นที่และในระยะเวลาฤดูสัตว์น้ำมีไข่หรือวางไข่ เลี้ยงตัวอ่อน หรือระยะเวลาอื่นใดที่จำเป็นต่อการคุ้มครองสัตว์น้ำตามที่อธิบดีประกาศกำหนด เว้นแต่จะใช้เครื่องมือวิธีการทำการประมงและปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นที่อธิบดีหรือคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดกำหนด

(3) ห้ามมิให้ผู้ใดจับสัตว์น้ำในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำตามที่รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดโดยอนุบัญญัติรัฐมนตรีประกาศกำหนดเว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในทางวิชาการหรือเพื่อการบำรุงรักษาสัตว์น้ำและได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

ก่อนการออกประกาศดังกล่าวตามวรรค 1 ให้คณะกรรมการประมงประจำจังหวัดดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางเป็นการล่วงหน้า
2. เมื่อจะร่างประกาศแล้ว ให้ปิดประกาศแจ้งให้สาธารณชนได้รับทราบไม่น้อยกว่า 30 วัน
3. ในกรณีที่มีผู้คัดค้านให้มีการพิจารณาความคัดค้านนั้นโดยเร็ว โดยเปิดโอกาสให้ผู้คัดค้านสามารถเข้าร่วมประชุมและชี้แจงได้
4. หลังจากมีข้อยุติแล้วให้นำประกาศนั้นเสนอรัฐมนตรีอนุัติเพื่อบังคับใช้ต่อไปการกำหนดเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำตามวรรค 1 ให้มีแผนที่แสดงแนวเขตบริเวณที่กำหนดนั้นแนบท้ายประกาศด้วย

การพัฒนา ที่อยู่อาศัยชายฝั่ง

ตัวอย่างการพัฒนา ชุมชนชายฝั่งทะเลอันดามัน 6 จังหวัด 14,388 ครัวเรือน

“พัฒนาคุณภาพชีวิต - แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย
ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)”

ชุมชนชายฝั่งทะเลอันดามัน 6 จังหวัด 14,388 ครัวเรือน

ชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย เริ่มจากปากน้ำกระบุรี(พรมแดนไทย-พม่า)จังหวัดระนอง ลงมายังพังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล (พรมแดนไทย-มาเลเซีย) มีความยาวทั้งหมดประมาณ 1,111 กิโลเมตร

ข้อมูลจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ระบุว่า มีชุมชนต่างๆ ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล 6 จังหวัด ในพื้นที่ 29 อำเภอ 139 ตำบล รวม 14,388 ครัวเรือน

ชุมชนชายฝั่งเหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน จับปลา ปู กุ้ง หอย หมึก เลี้ยงสัตว์ ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม ฯลฯ มีปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและการทำมาหากิน

เนื่องจากส่วนใหญ่ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ริมชายฝั่ง พื้นที่ป่าชายเลน ป่าโกงกาง หรืออยู่ในพื้นที่ที่หน่วยงานรัฐประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขตอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ หรือพื้นที่ที่กรมเจ้าท่าดูแลอยู่ ฯลฯ

6 หน่วยงาน MOU ปลดล็อกการพัฒนาชุมชน ในเขตป่า-ชายฝั่งทะเล

“

ผู้แทน 6 หน่วยงาน ลงนามบันทึกความร่วมมือ คือ กรมอุทยานแห่งชาติ
กรมป่าไม้ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ด.)
และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

ผลจากการลงนาม ในบันทึกความร่วมมือ

ทำให้องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น (อปท.)
และหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง รวมถึง
พอช. เข้าไปสนับสนุน
การพัฒนาชุมชนได้

ทั้งการสนับสนุนการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็น
พัฒนาอาชีพ รายได้ ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน การดูแลรักษาพันธุ์
ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิต
ประชาชนและ ชุมชนที่อยู่อาศัยทำกินใน เขตป่าดีขึ้น

ส่วนบทบาทและภารกิจของ พอช. ที่ร่วมลงนามในครั้งนี้ คือ

- 1.ร่วมสนับสนุนการจัดทำแผนและการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของประชาชน
- 2.ร่วมสนับสนุนงบประมาณแก่องค์กรชุมชนในการพัฒนาที่อยู่อาศัย
- 3.ร่วมสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตและแผนพัฒนาที่อยู่
อาศัยของชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดตั้งกลุ่ม
ออมทรัพย์ การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชน
- 4.ร่วมสนับสนุนกระบวนการออกแบบวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกิน
และที่อยู่อาศัยโดยคำนึงถึงระบบนิเวศควบคู่ไปกับการดูแลรักษาทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 5.สนับสนุนงบประมาณแก่องค์กรชุมชนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ดินทำ
กิน ระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็น คุณภาพชีวิต การสร้างกระบวนการ
เรียนรู้ ตลอดจนสืบเชื้อที่อยู่อาศัยตามความจำเป็น ฯลฯ

พอช.ต่อยอดพัฒนาชุมชนชายฝั่งทะเลอันดามัน 6 จังหวัด

“

ภารกิจของพอช. คือ การส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน องค์กรชุมชน และภาคีเครือข่ายทั่วประเทศ

ผ่านกิจกรรม โครงการต่างๆ เช่น การพัฒนาและแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยตามโครงการ ‘บ้านมั่นคง’ การส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ฯลฯ

เมื่อมีการปลดล็อกให้อปท.และหน่วยงานต่างๆ สามารถเข้าไปส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในเขตป่าและชายฝั่งทะเลได้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนฯ หรือ พอช. ได้จัดทำ ‘โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและที่อยู่อาศัย พื้นที่กลุ่มจังหวัดอันดามัน’ ขึ้นมาในปี 2564 เพื่อให้ชุมชนชายฝั่งอันดามันได้รับโอกาสในการพัฒนาชุมชน

อาชีพ และเศรษฐกิจ ในชายเลน

“หากไม่มีป่าชายเลน การประมงจะได้รับ ผลกระทบด้วยเช่นกัน”

สายพันธุ์สัตว์น้ำที่จับได้จากการประมงกว่าร้อยละ 90 จำเป็นที่จะต้องอาศัย
อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีป่าชายเลน ทั้งแบบตลอดชีวิตและช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต
ป่าชายเลนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงกับฐานเศรษฐกิจ

แผนที่ภูมินิเวศน์ ที่เชื่อมโยงกับป่าชายเลน

(ของประมงพื้นบ้านระยะ 3 ถึง 5 ไมล์ จากชายฝั่ง)

แผนที่ถือเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการแลกเปลี่ยนและพูดคุยร่วมกับเจ้าของพื้นที่ถึงบริบทของชุมชนหรือเมือง เพื่อสร้างความเข้าใจและต่อยอดไปสู่การเป็นฐานข้อมูลเชิงกลุ่มสังคม ฐานข้อมูลทรัพยากรตามอาชีพและเศรษฐกิจของชุมชนตนเอง

แผนที่ภูมินิเวศน์จึงมีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรระหว่างชุมชนและป่าชายเลน เพื่อต่อยอดเชิงฐานเศรษฐกิจ

01 ม.ค.	03 มี.ค.	05-09 พ.ค. ถึง ก.ย. (ช่วงมรสุม)			11 พ.ย.			
สัตว์น้ำที่พบได้มากเดือน ม.ค.-ก.พ.คือ ปลาอินทรี/ปลาวะระเม็ด/ปลาโลมา กุ้ง (แช่บ๊วย,ขาว,จัมโบ้)/กั้ง/ปูม้า		สัตว์น้ำที่พบได้มากเดือน มี.ค.คือ ปลาอินทรี กุ้ง (แช่บ๊วย,ขาว,จัมโบ้)/กั้ง/ปูม้า		สัตว์น้ำที่พบได้มากเดือน เม.ย. คือ ปลากุเลา กุ้ง (แช่บ๊วย,ขาว,จัมโบ้)/กั้ง/ปูม้า	สัตว์น้ำที่พบได้มากเดือน ต.ค.-ธ.ค.คือ ปลาอินทรี/ปลาวะระเม็ด/ปลาโลมา			
     	 	 	 	 	 	 	 	
       		 	 	 	 	 	 	
สัตว์น้ำที่พบได้มากเดือน ม.ค.-ก.พ.คือ ปลาอินทรี และปลากูน่า		สัตว์น้ำที่พบได้มากช่วงมรสุม คือ ปลากะบอก และปู			สัตว์น้ำที่พบได้ทั้งปีคือ กุ้ง/หอยเป่าฮือ/หอยเงาะ หอยเชลล์/ปลากู/ปลาสาท/หมึก และพบได้มากยกเว้นช่วงมรสุมคือ ปลาอินทรี			
02 ก.พ.	04 เม.ย.				10 ต.ค.	12 ธ.ค.		

แหลมกลัด
เกาะกูด

ปฏิทินฤดูกาล

“ปฏิทินฤดูกาลเป็นการต่อยอดจากการทำแผนที่ภูมิวิเวศน์โดยเน้นไปที่ทรัพยากรที่ได้จากพื้นที่และความสอดคล้องของบริบทที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลาใน 1 ปี เพื่อดูว่าในแต่ละช่วงเดือนได้ผลผลิตอะไรบ้าง นำไปสู่การวางแผนต่อยอดทางเศรษฐกิจชุมชนได้อีกด้วย

“

เป้าหมายของการจัดทำแผนที่ภูมินิเวศน์

- (1) เข้าใจแหล่งทรัพยากร และพื้นที่หากินของชุมชน
- (2) จำแนกกลุ่มประเภทของทรัพยากรที่ได้
- (3) เส้นทางเดินเรือและทิศทางลมที่มีผลต่อการหาทรัพยากร
- (4) บริบทพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาของปีซึ่งเกิดจากฤดูกาล

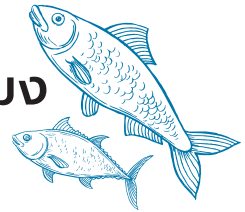
ต้นทุนและรายได้ของอาชีพประมง

- 01 ชาวประมงจับปลา
- 02 ชาวประมงจับกุ้งและกั้ง
- 03 ชาวประมงจับปู

“ต้นทุนและรายได้ ของอาชีพประมง

01 ชาวประมง ปลา

เรือ

เรือยนต์

- ใช้น้ำมันดีเซล 12.5 ลิตร/วัน “เฉลี่ยปีละ 57,000 บาท”

เรือหาง

- ใช้น้ำมันเบนซิล 5 ลิตร/วัน “เฉลี่ยปีละ 36,000 บาท”

ลูกเรือ

เรือยนต์ (2-3 คนต่อครั้ง)

- วันละ 300 บาท/คน “เฉลี่ยปีละ 45,000 บาท”

เรือหาง (1 คนต่อครั้ง)

- วันละ 300 บาท/คน “เฉลี่ยปีละ 30,000 บาท”

อุปกรณ์/การซ่อมแซม

อวนลอย (ปลาอินทรี, ปลาสร้อย)

- อวนลอยยาว 10 ปัน 160,000 บาท ใช้ได้ 10 ปี
“เฉลี่ยปีละ 16,000 บาท”
ซ่อมแซม “ปีละ 600 บาท”

อวนปลาทุเลา

- อวนทำเอง 150 ตา 800 บาท ใช้ได้ 5 ปี
“เฉลี่ยปีละ 160 บาท”
ซ่อมแซม “ปีละ 400 บาท”

เรือยนต์

- บำรุงรักษา “เฉลี่ยปีละ 25,000 บาท”

เรือหาง

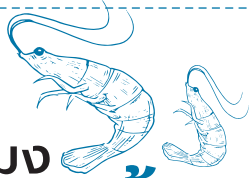
- บำรุงรักษา “เฉลี่ยปีละ 2,000 บาท”

ราคาขาย

ปลาอินทรีเค็ม	กิโลละ 240-250 บาท
ปลาอินทรีสด	กิโลละ 180-200 บาท
ปลาสร้อย	กิโลละ 70 บาท
ปลาทุเลา	กิโลละ 160-170 บาท
ปลาจะระเม็ดขาว	กิโลละ 400-500 บาท

รายได้เฉลี่ยต่อวัน 500 บาท
รายได้ต่ำสุด 200 บาท สูงสุด 2,000 บาท

02 ชาวประมง กุ้งและกั้ง

เรือ

เรือยนต์

- ใช้น้ำมันดีเซล 12.5 ลิตร/วัน “เฉลี่ยปีละ 57,000 บาท”

เรือหาง

- ใช้น้ำมันเบนซิล 5 ลิตร/วัน “เฉลี่ยปีละ 36,000 บาท”

ลูกเรือ

เรือยนต์ (2-3 คนต่อครั้ง)

- วันละ 300 บาท/คน “เฉลี่ยปีละ 45,000 บาท”

เรือหาง (1 คนต่อครั้ง)

- วันละ 300 บาท/คน “เฉลี่ยปีละ 30,000 บาท”

อุปกรณ์/การซ่อมแซม

อวนกุ้ง (อวน 3 ชั้น)

- อวนกุ้ง 3 ชั้น 2,000 บาท ใช้ได้ 1 ปี
“เฉลี่ยปีละ 2,000 บาท”

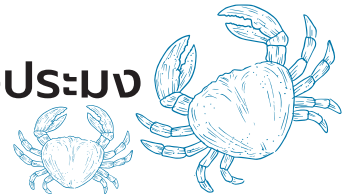
เรือยนต์

- บำรุงรักษา “เฉลี่ยปีละ 25,000 บาท”

เรือหาง

บำรุงรักษา “เฉลี่ยปีละ 2,000 บาท”

03 ชาวประมง ปู

เรือ

เรือยนต์

- ใช้น้ำมันดีเซล 12.5 ลิตร/วัน “เฉลี่ยปีละ 57,000 บาท”

เรือหาง

- ใช้น้ำมันเบนซิล 5 ลิตร/วัน “เฉลี่ยปีละ 36,000 บาท”

ลูกเรือ

เรือยนต์ (2-3 คนต่อครั้ง)

- วันละ 300 บาท/คน “เฉลี่ยปีละ 45,000 บาท”

เรือหาง (1 คนต่อครั้ง)

- วันละ 300 บาท/คน “เฉลี่ยปีละ 30,000 บาท”

อุปกรณ์/การซ่อมแซม

อวนปู

- อวนปู 650 บาท ใช้ได้ 2-3 เดือน
“เฉลี่ยปีละ 2,600 บาท”

เรือยนต์

- บำรุงรักษา “เฉลี่ยปีละ 25,000 บาท”

เรือหาง

บำรุงรักษา “เฉลี่ยปีละ 2,000 บาท”

ราคาขาย

กุ้งขาว	กิโลละ 370 บาท
กุ้งจัมโบ้	กิโลละ 370 บาท
กุ้งปวย	กิโลละ 340 บาท
กั้ง	กิโลละ 800 บาท

ราคาขาย

ปูเนื้อ	
ส่วนก้าม	กิโลละ 500 บาท
ส่วนหัว	กิโลละ 400 บาท
ส่วนท่อน	กิโลละ 1,300-1,400 บาท
ส่วนอก	กิโลละ 700 บาท

“

ธนาคารปูม้าเพื่อการฟื้นฟู
ธรรมชาติและการพัฒนาชุมชน

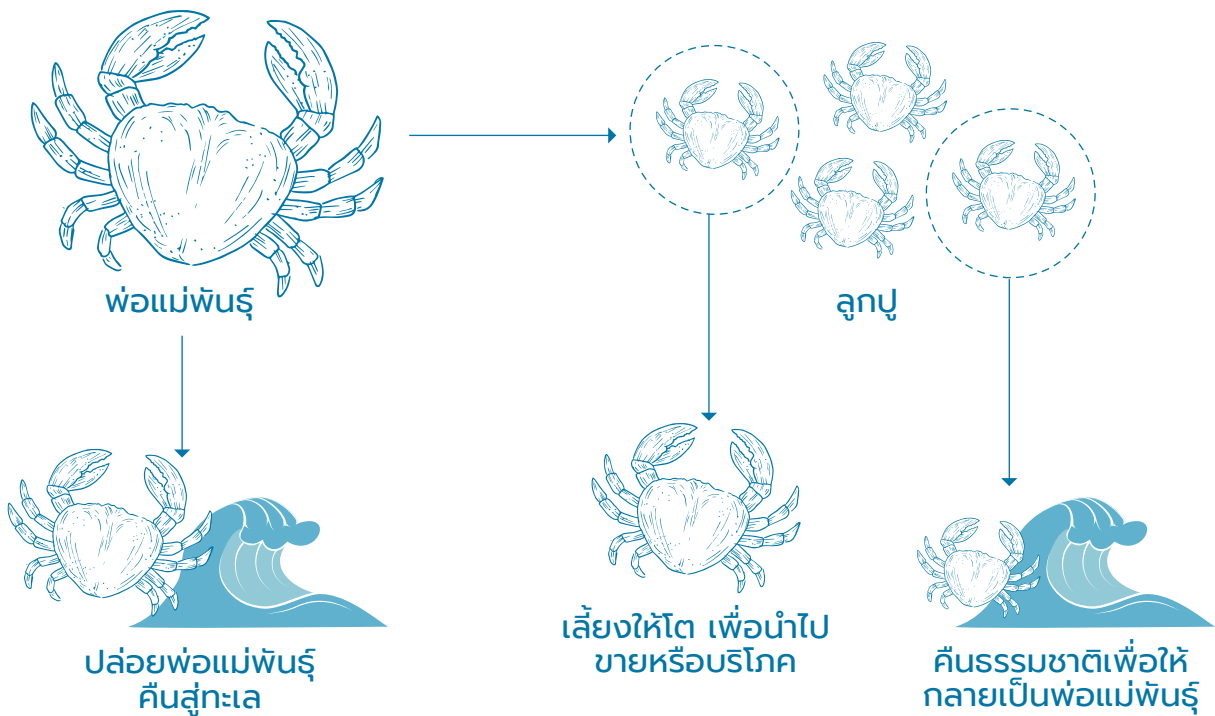

สาเหตุของการทำ ธนาคารปูม้าของชุมชน

ปูม้าเป็นสัตว์ทะเลที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ ซึ่งการประมงเพื่อขายและบริโภคในครัวเรือน ทำให้การเพาะพันธุ์ปูม้าตามธรรมชาติเกิดขึ้นไม่ทัน และจะส่งผลให้เกิดความไม่ยั่งยืนทางอาหาร ทรัพยากรทางธรรมชาติ และเศรษฐกิจ

รูปแบบของการทำธนาคารปูม้า

- 01 กระชังที่ยึดไว้ในทะเล
- 02 โรงเรือนในหมู่บ้านชาวประมง
- 03 การปล่อยพ่อแม่พันธุ์ แม่พันธุ์คืนสู่ทะเล
- 04 การเพาะพันธุ์ปูม้าจากจับปิ้ง

ปัจจัยในการเพาะพันธุ์ ลูกปูม้าในธนาคารปูม้า

- คุณภาพของน้ำดี
- การลำเลียงพ่อแม่ปูม้าเพื่อใช้อย่างระมัดระวัง ไม่ซ้ำ ไม่เครียด
- ระยะเวลาในการเพาะพันธุ์ลูกปูม้า ต้องปล่อยลูกปูเร็วที่สุดหลังฟักออกจากไข่

ปัจจัยในการรอดของลูกปูม้า เมื่อปล่อยสู่ธรรมชาติ

- การลำเลียงลูกปูต้องไม่โดนแสงมาก และเสียงอากาศร้อน
- ช่วงเวลาในการปล่อย เช้า เย็น กลางคืน
- น้ำในถังปล่อยและน้ำในธรรมชาติต้องเท่ากัน
- คลื่นสงบและไม่ควรปล่อยบริเวณชายหาด

ผังชุมชน และเครื่องมือประเมิน (โดยเยาวชน)

“การมีส่วนร่วมกิจกรรม แคตตาลอค “อวน”

37

ผังชุมชน (เยาวชน) ชุมชน

กิจกรรมแคตตาล็อก “อวน” นั้นเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ชุมชนประมง หมู่ 5 ตำบลแหลมกลัด จังหวัดตราด โดยเน้นให้เกิดความรู้ผ่านการเรียนรู้ในการเก็บและใช้ข้อมูลร่วมกับการใช้งานแผนที่ชุมชน เพื่อนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของประเด็นและการให้ความสำคัญต่อการใช้อ้างอิงข้อมูลทำงานในอนาคต

กระบวนการนี้เน้นการเรียนรู้เชิงสัมผัสและสังเกต ผ่านการใช้เครื่องมืออย่างสี่เทียนและกระดาษ พร้อมทั้งแผนที่ชุมชนเป็นอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล ดดยการสร้างแคตตาล็อก “อวน” นั้นจะเกิดขึ้นจากการระบายสีเทียนบนกระดาษ เพื่อลอกกลดลายอวนให้ติดขึ้นมาหลังจากนั้นเป็นการบันทึกผลลัพธ์ผ่านการใช้อ้างอิงกระดาษที่มีลวดลายและแผนที่มาสู่การทำแผนที่ทำมือ โดยเด็ก ๆ สะท้อนออกมาเป็นผลลัพธ์ที่ประกอบด้วยแผนที่ทำมือที่มีข้อมูลอย่างชนิดสัตว์น้ำที่แต่ละหลังคาเรือนทำประมง พร้อมกับประเภทของอวนชนิดต่าง ๆ

อวนปลา

อวนปลา

40 ผังชุมชนและเครื่องมือประมง (โดยเยาวชน)

“การมีส่วนร่วมกิจกรรม
แคตตาล็อก “อวน”

วารสาร

บ้าน บ้าน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
(องค์การมหาชน)